

Titel: BREV TIL: Jens Holt FRA: Louis Hjelmslev (1941-12-02)

Citation: "BREV TIL: Jens Holt FRA: Louis Hjelmslev (1941-12-02)", i *Louis Hjelmslev og hans kreds*, s. 1. Onlineudgave fra Louis Hjelmslev og hans kreds:
https://tekster.kb.dk/text/lh-texts-kapsel_125-shoot-workidacc-1992_0005_125_MTG_0750.pdf (tilgået 25. april 2024)

Anvendt udgave: Louis Hjelmslev og hans kreds

Ophavsret: Materialet kan være ophavsretligt beskyttet, og så må du kun bruge det til personlig brug. Hvis ophavsmanden er død for mere end 70 år siden, er værket fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit. Hvis der er flere ophavsmænd, gælder den længstlevendes dødsår. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

2 december 1941

Kære Holt, Tak for dit brev, og ogsaa fra min side tak for. snakken forleden, IXi har ret i, at det er mig, der skylder en epi- stel. Jeg gør det med glæde netop nu; dine bemærkninger om katalysen var mig meget velkomne, da jeg netop i mit "resumé" befinder mig paa et sted hvor katalysen er relevant. Og dine bemærkninger har foranlediget at jeg har faaet en klarere forstaaelse af hvad katalysen bestaar i. Katalysens nødvendighed-behøver jeg jo ikke at argumentere for; jeg har forstaaet, at du er enig med mig i at katalyse i visse tilfælde er nødvendig. Jeg skal først sige lidt om, hvordan katalyse-spørgsmaalet hidtil har ligget for mig. Det er gaaet op for mig, at du naturligvis kun kan kende de ældre (dvs fra mit synspunkt ældre!) formuleringer, der har fundet udtryk f. ex. 1 Essai d'une théorie des morphemes (Aotas du 17e Congrès 141). Imidlertid har jeg indset, at katalysen ikke kan være noget som helst andet end et selvfølgeligt lad i kommutationsprøven. For at begynde med et simpelt eksempel: Haar engelsk "thank you" foreligger udtalt som kj, lader denne kæde sig katalysere til æ kjus simpelt hen fordi kj og æ kju: ikke har indbyrdes kommutation og følgelig udgør een form, ikke to, lige saa hvis man katalyserer "guten Tag" til "ioh vÆLnsche Ihnen guten Tag". Haar det tidligere var indført som betingelse, at katalysen (i udtrykket) ikke maa medføre nogen Indholdsændring, vil det jo blot sige det sammes en offøøygø kæde af mindre udstrækning erstattes med en anden af større udstrækning, fordi de to kæder ikke har indbyrdes kommutation. Da, katalysens eneste formaal jo er at faa erkendt de solidariteter og selektioner (tidligere blot kaldet funktioner), som ellers ikke vilde kunne erkendes (altsaa i praxis; da katalysens formaal f. ex. er at-faa forklaret grunden til, at "guten Tag" staar i akkusativ, hvilket sker ved at man inddrager en størrelse, der styrer akkusativ, idet dette kan ske uden at bevirke kommutation), havde jeg paa et tidspunkt senere end mine sidste trykte arbejder desangaaende defineret katalyse som: erkendelse af solidariteter og/eller selektioner gennem en erstatning af een størrelse med en anden, med hvilken den har substitution (ss med hvilken den ikke har kommutation). Hu viste der sig imidlertid en vanskelighed: Tager vi f. ex, tilfældet "guten Tag", er det klart, at den katalyse, det drejer sig om, er øøf en indholdskatalyse, ikke en udtrykskatalyse: det er jo en akkusativstyreende indholdsstørrelse,, der skulde indkatalyseres. Men naar man nu tilføjer en saadan indholdsstørrelse, sker der da saa ikke en ændring af udtrykket? Aabenbart, idet tilføjelsen "Ich wdnnsche Ihnen" jo automatisk ogsaa indtræder i udtryksplanet (eller i hvert fald kan indtræde i det, hvilket er tilstrækkeligt til at man maa anerkende

2

kommutation), Da jeg imidlertid ikke kunde se, at biplane katalyser af denne-art lod sig undvære, ændrede jeg definitionen af katalyse, saa at den nu kom til at lyde: erkendelse af solidariteter og/eller selektioner inden for et plan gennem en inden for samme eller inden for et andet plan foretaget erstatning af een størrelse med en anden, med hvilken den har substitution. Samtidig Indsaa jeg (eller troede jeg at indse), at de, man indkatalyserer, ikke altid nødvendigvis er een bestemt given størrelse, men en kategori af størrelser, H,C, Andersens æventyr "kærestefolkene", som jeg har gennemanalyseret glossemæssigt, begynder saaledes: "loppjai og Boldsa laa i Skuffe sammen mellem andet Legetøj". De understregede bestemte artikler kan ikke tænkes at staa der uden at være foranledigede af noget forudgaaende, og i forhold til katalysedefinitionen kunde man da indkatalysere en forudsat sætning: "Der var en Top og en Bold", Men der kunde naturligvis tænkes mange andre sætninger som »forudsætning*. Siger jeg pludselig: "ktøntlsa maa jo være tosset", er der legio af muligheder for hvad der kan være sagt eller tænkt i forvejen, og som berettiger mig til at sætte "manden" i »bekendthedsform». - Jeg konkluderede altsaa, at katalyse principielt altid vil sige Indkatalysering af en kategori, ikke af en konkret størrelse (selvom der kan være tilfælde, hvor der i praxis kun er mulighed for at indkatalysere een konkret størrelse; det maatte i saa fald sige: en kategori med kun eet led). Imidlertid har det altid generet mig, at katalysen kunde være biplan, og at man maatte blive staaende ved den unære- lige definition øverst paa denne side. Hu har dit spørgsmaal om »uox populi uox dei* sendt mig ud paa en ny flugt, og nu tror jeg jeg helt har forstaaet sagen: Jeg havde tænkt mig at katalysere til "uox populi est uox dei*. Du indvender, at der derved fremkommer et andet indhold. Og det er sikkert nok rigtigt, vigtig side af sagen er nemlig, at hvis man et øjeblik tentativt gaar ind paa muligheden af katalyse i det foreliggende tilfælde, saa er »est* ikke den eneste mulighed,- der frembyder sig: der kunde ogsaa tænkes indføjjet »dieltur*, »habetur* og maaske andet. Og da man ikke kan vide,- hvilken af disse muligheder det eventuelt vilde dreje sig om, saa vil enhver indføjelse af en bestemt af disse muligheder for saa vidt medføre en indholdsændring, som selve denne konkretisering er en indholdsændring i forhold til den ubestemthed (det frie valg mellem flere muligheder, den ab* solutte indécision), der foreligger saa længe udtrykket har 0 paa verbets plads. I derfor er det ikke alene forkert at sige, at en bestemt konkret størrelse (f. ex. »est*) lader sig indkatalysere. Det er ogsaa forkert at sige, at en kategori (bestaaende af »est* »dicitur*. »habetur1 etc.) lader sig indkatalysere. Det, der indkatalyseres, er en ,ayfttø,1?lfiffi9 mellem »est», »dieltur*, »habetur* og eventuelle andre. Denne synkretisme er

3

uopløselig. Og en saadan uopløselig synkretisme har følgende to egenskaber: 1°-den er iid.tr.Yjct ved nul; men dette er absolut ikke overraskende, da dette bør være en følge af katalysens definition: en indholdsforandring uden udtryksforandring; den biplane-katalyse kan altsaa nu undgaas; 2° den er manifesteret- ved nul, dvs, til indholdsformen svarer ingen indholdssubstans, ingen betydning; at noget er

manifesteret ved nul, kan ogsaa udtrykkes ved at sige at det er latent; den uopløselige synkretisme er altsaa latent, Altsaa: i »uox populi uox dei* maa vi (for at kunne forklare prædikatsnominativen) indkatalysere en uopløselige synkretisme af verber i indholdsformen; men hertil svarer in^en indholdssubstans (betydning; i psykologisk formulering: der tilføjes ikke af den grund nogen extra forestilling, nogen extra tanke eller tankedel) og intet udtryk. Sagt paa en anden maade: for at forklare den foreliggende sætnings specifikt konstruktion maa vi i kæden anbringe et hypotetisk form-punkt, hvorfra visse styrelser udstraaler; dette form-punkt har ingen anden borettigelse og ingen anden existens end denne; det har intet betydningsindhold og intet udtryk, Endvidere maa man være opmærksom paa; at det, der saaledes indkatalyseres i kæden af indholdsformer, vel er en synkretisme af pleremer, men at paa den anden side visse af de i den indkatalyserede kæde indgaaende morfemer lader sig bestemme entydigt: vi véd, at det er person, at det er præsens, og at det er indikativ, (Men vi véd ikke, om det er aktiv eller passiv: i komplekset indgaar en synkretisme af diateser.) Mht person, tempus og modus er der altsaa ingen synkretisme; men disse størrelser er - ligesom de synkretiserede - latente(og udtrykte ved nul), I konsekvens af disse betragtninger kan vi altsaa slippe for den biplane katalyse og formulere katalysens definition saaledes: erkendelse af solidariteter og/eller selektioner gennem erstatning af een størrelse med en anden, med hvilken den har substitution, Altsaa tilbagevenden til den oprindelige (relativt oprindelige!) definition ovenfor side 1, Jeg er meget glad ved denne klaring, - og spændt paa om du ikke vil gaa med til den, Kan din klassikersjæl ikke forlige sig med at der i »uox populi uox dei» indkatalyseres et latent (dvs, ikke i betydningen foreliggende) verbum i person præsens indikativ? -Hvad mening er der egentlig ellers i den gamle skoleregulering om, at »est* kon kan udelades naar det er præsens indikativ, anden end den, at man af det foreliggende nul kan slutte sig til et præsens indikativ? - Hele-katalysen er jo nu reduceret til at være en teoretisk operation, der intet som helst postulerer om et af de talende eller skrivende tænkt eller følt indhold (dvs. betydning); en operation, som synes nødvendig, da nominativerne dog skal have deres forklaring, og det ikke gaar at registrere »uox populi uox dei* som en pseudo-nexus (nexus uden verbum i formel forstand) paa linie med en interjektion som »eia*. Venlige hilsener fra os til jer. God flytning! Din hengivne